

۱۴۵۵۵۵۲

تاریخ تحولات حقوق کیفری

تألیف:

دکتر اسماعیل رحیمی نژاد

دانشیار گروه حقوق، دانشگاه تبریز

مجمع علمی و فرهنگی

سرشناسه	رحیمی نژاد، اسمعیل
عنوان و نام پدیدآور	تاریخ تحولات حقوق کیفری / تألیف اسمعیل رحیمی نژاد.
مشخصات نشر	تهران: مجد، ۱۳۹۵.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۷۲۹-۳
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	حقوق جزا -- تاریخ
موضوع	Crime law-- History
رده بندی کنگره	۱۳۹۵: ۵۰۳۲/۷۳ k
رده بندی دیویی	۳۴۵:
شماره کتابشناسی ملی	۴۴۶۴۷۳۶:

هر گز: تکثیر کتب یا قسمتی از کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، یا ناشر خلاف قانون، شرع و اخلاق است.
 هر گز: برد تخلف را به دفتر مرکزی «مجد» گزارش فرمایید.

تاریخ تحولات حقوق کیفری

تألیف: دکتر اسمعیل رحیمی نژاد

انتشارات مجد

چاپ اول: ۱۳۹۵ تعداد: ۵۰۰ نسخه

حق چاپ محقق و منحصر «مجد» است.

دفتر مرکزی: مجد

تهران، میدان انقلاب تقاطع خیابان منیری جاوید، مهدی ژاندارمری، پلاک ۵۷ طبقه پنجم

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۶۶۴۹۵۰۷۸ - ۶۶۴۹۶۳۸۶

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۷۲۹-۳

ISBN: 978-600-193-729-3

شعبه فروردین: خیابان ۱۲ فروردین، مقابل تعزیرات، پلاک ۲۸۳، طبقه دوم، تلفن: ۶۶۴۹۰۰۹۸

شعبه اردیبهشت: خیابان اردیبهشت (منیری جاوید)، تقاطع شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۰، تلفن: ۶۶۴۸۶۱۷۴

www.majdlaw.ir

E-mail: majdlaw92@gmail.com

سیستم اشتراک پذیری «مجد»:

ارسال پیامک حاوی نام و نام خانوادگی و شغل (در صورت تمایل) به شماره ۰۲۱۶۶۴۹۰۹۹۸
 فصلنامه حقوقی مجد با ارائه مقالات اساتید میرز حقوق کشور بطور منظم منتشر می شود.

فهرست مطالب

مقدمه ۹

فصل اول: تحولات حقوق کیفری از عهد باستان تا قرن هیجدهم ۱۳

۱-۱-۱- یژگی‌های حقوق کیفری در عهد باستان و قرون وسطی ۱۳

۱-۱-۲- تأثیر آموزه‌های فلسفی و دینی بر تحول حقوق کیفری عهد باستان

و قرون وسطی ۱۵

۱-۲-۱- تأثیر آموزه‌های فلسفی بر تحول حقوق کیفری ۱۶

۱-۲-۲- تأثیر آموزه‌های دینی بر تحول حقوق کیفری ۱۷

۱-۲-۳- نقش آموزه‌های دینی یهودیت در تحول حقوق کیفری ۱۷

۱-۲-۳-۱- نقش آموزه‌های دینی مسیحیت در تحول حقوق

کیفری ۲۱

۱-۲-۳-۲- نقش آموزه‌های دین اسلام در تحول حقوق کیفری ۲۳

فصل دوم: تحولات حقوق کیفری از قرن هیجدهم تا کنون ۲۷

۱-۲-۱- تحولات حقوق کیفری در پرتو آموزه‌های مکتب کلاسیک ۲۷

۱-۲-۲- اصول و مبانی فکری بنیان‌گذاران مکتب کلاسیک ۲۸

الف) شارل لویی دو منتسکیو و نظریات وی در مبنای حقوق کیفری

قوانین ۲۸

ب) ژان ژاک روسو و نظریه قرارداد اجتماعی وی ۲۸

پ) سزار بکاریا و شکل‌گیری و تحول حقوق کیفری کلاسیک ۲۹

ت) جرمی بنتام و نظریه حسابگری جزایی او ۳۳

۱-۲-۳- تأثیر آموزه‌های مکتب کلاسیک بر تحول حقوق کیفری ۳۵

۱-۲-۳-۱- ایرادهای وارد بر مکتب کلاسیک ۳۵

۱-۲-۳-۲- تحولات حقوق کیفری در پرتو آموزه‌های مکتب نئوکلاسیک ۳۹

۱-۲-۳-۳- بنیان‌گذاران مکتب نئوکلاسیک و اصول و مبانی فکری آنها ۳۹

۱-۲-۳-۴- تأثیر آموزه‌های مکتب نئوکلاسیک بر تحول حقوق کیفری ۴۲

- ۴۳..... ۳-۲-۲- ایرادهای مکتب نئوکلاسیک.....
- ۴۳..... ۳-۲- تحولات حقوق کیفری در پرتو آموزه‌های مکتب تحقیقی ایتالیایی.....
- ۴۳-۱-۳-۲- بنیان‌گذاران مکتب تحقیقی و اصول و مبانی فکری مشترک آنها.....
- ۴۴..... ۳-۳-۲- تأثیر آموزه‌های مکتب تحقیقی بر تحول حقوق کیفری.....
- ۴۶..... ۴-۲- تحولات حقوق کیفری در پرتو آموزه‌های مکتب دفاع اجتماعی.....
- ۴۶..... ۱-۴-۲- مفهوم و سابقه تاریخی دفاع اجتماعی.....
- ۴۷..... ۲-۴-۲- عوامل پیدایش مکتب دفاع اجتماعی.....
- ۴۸..... ۲-۴-۲- آه زه‌های بنیانگذاران مکتب دفاع اجتماعی.....
- ۴-۴-۱- تأثیر آموزه‌های مکتب دفاع اجتماعی بر تحول حقوق کیفری و سیاست جنایی.....
- ۵۵..... ۵-۴-۲- مقایسه مکتب دفاع اجتماعی با مکتب تحقیقی.....
- ۵۶..... ۶-۴-۲- ایرادهای مکتب دفاع اجتماعی.....
- ۵-۲- تحولات حقوق کیفری در پرتو آموزه‌های جرم‌شناسی واکنش اجتماعی.....
- ۵۷..... ۱-۵-۲- رویکرد جرم‌شناسی واکنش اجتماعی به بزهکاری.....
- ۵-۲- تأثیر آموزه‌های جرم‌شناسی واکنش اجتماعی بر تحولات حقوق کیفری.....
- ۵۹..... ۶-۲- تحولات حقوق کیفری و سیاست جنایی در پرتو آموزه‌های جرم‌شناسی انتقادی.....
- ۶۱..... ۱-۶-۲- جرم‌شناسی انتقادی و تحولات آن.....
- ۶۱..... ۲-۶-۲- تأثیر آموزه‌های جرم‌شناسی انتقادی بر تحولات حقوق کیفری و سیاست جنایی.....
- ۶۴..... ۷-۲- تحولات حقوق کیفری در پرتو آموزه‌های بزه دیده‌شناسی.....
- ۶۵..... ۱-۷-۲- سابقه تاریخی بزه دیده‌شناسی و بنیانگذاران آن.....
- ۶۷..... ۲-۷-۲- تعریف بزه دیده‌شناسی.....
- ۶۸..... ۳-۷-۲- رویکردهای مختلف نسبت به بزه دیده و بزه دیده‌شناسی.....
- ۶۹..... ۱-۳-۷-۲- بزه دیده‌شناسی علمی یا نخستین.....
- ۷۰..... ۲-۳-۷-۲- بزه دیده‌شناسی ثانوی یا حمایتی.....

۷-۲-۴- تأثیر آموزه‌های بزه دیده شناسی بر تحولات حقوق کیفری و سیاست جنایی.....	۷۱
۷-۲-۴-۱- تأثیر آموزه‌های بزه دیده شناسی علمی بر تحولات حقوق کیفری و سیاست جنایی.....	۷۱
۷-۲-۴-۲- تأثیر آموزه‌های بزه دیده‌شناسی حمایتی بر تحول حقوق کیفری و سیاست جنایی.....	۸۷
الف) توجه به حقوق بزه دیده‌گان در سیاست جنایی سازمان ملل و شورای اروپا در قالب اعلامیه‌ها، کنوانسیون‌ها و قطع‌نامه‌های.....	۸۷
ب) پیش‌بین سازوکارهای قانونی لازم برای جبران خسارتهای مادی.....	۸۹
پ) گرایش‌های مختلف عدالت کیفری از عدالت تنبیهی و سزادهنده به عدالت میمی و ایجاد ساز و کارهای قانونی لازم برای نیل به این اهداف.....	۹۴
۷-۲-۸- تحولات حقوق کیفری در پرتو آموزه‌های عدالت ترمیمی.....	۹۵
۷-۲-۸-۱- مفهوم عدالت ترمیمی و رابطه تاریخی آن.....	۹۵
۷-۲-۸-۲- علل گرایش نظام‌های مختلف عدالت کیفری به عدالت ترمیمی.....	۱۰۰
۷-۲-۸-۳- اصول عدالت ترمیمی.....	۱۰۰
۷-۲-۸-۴- اهداف عدالت ترمیمی.....	۱۰۲
۷-۲-۸-۵- مبانی جرم شناختی عدالت ترمیمی.....	۱۰۵
۷-۲-۸-۶- مدل‌های عدالت ترمیمی.....	۱۲۲
۷-۲-۸-۷- برنامه‌های عدالت ترمیمی.....	۱۲۳
الف) میانجی‌گری کیفری.....	۱۲۳
ب) نشست‌ها یا کنفرانس‌های خانوادگی.....	۱۲۴
پ) حلقه‌ها یا محافل.....	۱۲۶
۷-۲-۸-۸- اصول کلی حاکم بر اجرای برنامه‌های عدالت ترمیمی.....	۱۲۸
۷-۲-۸-۹- ایرادهای عدالت ترمیمی.....	۱۲۸

۸ □ تاریخ تحولات حقوق کیفری

۹-۲- تحولات حقوق کیفری و سیاست جنایی در پرتوآموزه‌های نظام

بین‌الملل حقوق بشر ۱۲۹

ضمایم ۱۳۳

ضمیمه شماره ۱: کنوانسیون اروپایی پرداخت غرامت به
بزه‌دیدگان جرایم خشونت‌آمیز (استراسبورگ، ۲۴ نوامبر ۱۹۸۳-)

شورای اروپا) ۱۳۳

ضمیمه شماره ۲: اعلامیه اصول اساسی عدالت برای بزه‌دیدگان
و قربانیان سوءاستفاده از قدرت (پیوست قطعنامه ۴۰/۳۴ مجمع

عموم سازمان ملل متحد یازده دسامبر ۱۹۸۵) ۱۴۵

ضمیمه شماره ۳: قطعنامه ۱۲/۲۰۰۲- شورای اقتصادی و
اجتماعی سازمان ملل متحد- ۲۴ جولای ۲۰۰۲ (اصول بنیادی

بکارگیری برنامه‌های عدالت ترمیمی در موضوع‌های جنایی) ۱۵۸

ضمیمه شماره ۴: این نام میانجی‌گری در امور کیفری مصوب

۱۳۹۴/۰۹/۰۸ ۱۷۴

فهرست منابع ۱۸۳

مقدمه

در این مقدمه به ذکر چند نکته مهم در ارتباط با درس تاریخ تحولات حقوق کیفری می‌پردازیم:

نکته اول اینکه نباید تاریخ حقوق کیفری را با تاریخ تحولات حقوق کیفری اشتباه گرفت. میان این دو تفاوتی اساسی وجود دارد. منظور از تاریخ حقوق کیفری، تاریخ رخدادها و حوادث جنایی است. به عبارت دیگر تاریخ جرایم و مجازات‌ها و مسئولیت کیفری است. تاریخ حقوق کیفری، تاریخ سیاست جنایی است. با مطالعه این درس با انواع جرایم، مجازات‌ها و خصوصیات آنها و همچنین شیوه‌ها و روشهای مختلفی که اجتماعات بشری با استفاده از آنها علیه جرم واکنش نشان داده‌اند آشنا می‌شویم. اما منظور از تاریخ تحولات حقوق کیفری، در حقیقت، مطالعه تاریخی تحولات حقوق کیفری در پرتو اندیشه‌ها و آموزه‌های کیفری است، اندیشه‌ها و آموزه‌هایی که سرکدار به نفعی در تحول و تکامل حقوق کیفری موثر بوده‌اند. نکته دوم این که باید بین هدف از مطالعه تاریخ تحولات حقوق کیفری چیست؟ چرا می‌خواهیم تاریخ آموزه‌ها و اندیشه‌های کیفری را بررسی کنیم؟ مطالعه این درس چه فوایدی دارد؟ مطالعه در تاریخ تحولات کیفری متضمن چند تا فایده مهم و اساسی است.

الف- نخستین فایده این امر در نقش و تأثیری است که هر کدام از این آموزه‌ها و اندیشه‌ها در تحول و تکامل حقوق کیفری در طول تاریخ ایفا کرده‌اند. بسیاری از تحولات، تغییرات و نوآوری‌ها در قلمرو حقوق کیفری و سیاست جنایی حاصل این آموزه‌ها است. برای مثال بسیاری از تغییرات و تحولاتی که امروزه در حقوق کیفری و سیاست جنایی ایران در راستای

۱۰ □ تاریخ تحولات حقوق کیفری

جرم‌زدایی، قضازدایی، کیفرزدایی، استفاده از مجازات‌های اجتماعی و توافقی و ترمیمی شدن دادرسی‌های کیفری صورت گرفته است، حاصل آموزه‌ها و اندیشه‌های جرم‌شناسی انتقادی و واکنش اجتماعی است یا تغییرات و تحولاتی که در حقوق کیفری فرانسه، به ویژه نخستین قانون مصوب ۱۷۹۱ در راستای قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها، ممنوعیت شکنجه، لغو مجازات اعدام، تناسب جرایم با مجازات‌ها، نظام مجازات‌های ثابت، حتمیت و قطعیت و ملایم بودن مجازات‌ها صورت گرفت، دستاورد انقلابی بود که آقای سزار بکاریای ایتالیایی با انتشار افکار و عقاید خود در کتاب «جرایم و مجازات‌ها» در سال ۱۷۶۴ به وجود آورد.

ب- ایده بحر مطالعه تاریخ تحولات حقوق کیفری این است که ما را با مبانی نظری، اهداف نهایی و موسسات حقوق کیفری آشنا می‌سازد؛ به عبارت دیگر شناخت ما را از حقوق کیفری عمیق‌تر و دقیق‌تر می‌نماید.

پ- مطالعه تاریخ تحولات حقوق کیفری ما را با نقاط قوت و ضعف هر یک از آموزه‌ها و اندیشه‌های کیفری آشنا می‌کند و میزان اعتبار و ارزش علمی هر یک از این آموزه‌ها و اندیشه‌ها را برای ما بازگو می‌کند.

ت- با مطالعه تاریخ تحولات حقوق کیفری، تاریخ آموزه‌ها و اندیشه‌های کیفری به این حقیقت پی می‌بریم که تمدن‌زدایی این آموزه‌ها و اندیشه‌ها نه از طرف حقوق‌دانان بلکه از طرف علما و اندیشمندان که در علوم مختلف دیگر چون فلسفه، اقتصاد، ریاضی، فیزیک، طب و غیره صاحب نظر بوده‌اند، مطرح گردیده است؛ برای مثال آقای سزار بکاریا، که انقلاب کیفری را در سال ۱۷۶۴ به وجود آورد، یک ریاضی‌دان و اقتصاددان بود و یا آقای سزار لم روزه ایتالیایی که با افکار و اندیشه‌ها و روش‌های مطالعاتی خود انقلاب تفسیری در قلمرو جرم‌شناسی و حقوق کیفری ایجاد کرد، یک پزشک ایتالیایی بود. همین امر لزوم تعامل و همکاری حقوق کیفری با رشته‌های دیگر علوم را در فرایند تکاملی خود آشکار می‌سازد.

ث- بالاخره می‌خواهیم با مطالعه تاریخ تحولات حقوق کیفری از تجربیات گذشتگان درس عبرت بگیریم. تا مبدا در سیاست‌گذاریها و برنامه‌ریزیها در ارتباط با بزهکاری مرتکب اشتباه شده و خطاهایی را که دیگران و گذشتگان مرتکب شده‌اند، تکرار کنیم. چون کسانی که گذشته و تاریخ خود را فراموش می‌کنند محکوم به تکرار هستند.

نکته سوم این که ما در این درس به مطالعه تاریخ پیدایش و تحولات حقوق کیفری مدرن می‌پردازیم.

حقوق کیفری مدرن حقوقی است نظامند و مبتنی بر اصول کلی و قابل تسری به که مقوله‌های کیفری، این حقوق ریشه در ساز و کار تدوین قوانین و مقررات دارد و از نظر تاریخی همزمان با انتشار رساله جرائم و مجازاتهای آقای سزار بکاریایی ایتالیایی در ۱۷۶۴ ایجاد و سازمان یافته است. بنابراین تاریخ تحولات حقوق کیفری را به مطالعه حقوق کیفری امروزی و تحولات آن می‌پردازد، حدود دو سده عمر دارد. با تحولات فکری در عصر روشنگری اروپا ایجاد و گسترش یافته است.

البته می‌توان تاریخ قوانین و مقررات کیفری، نقش و تأثیر آموزه‌های فلسفی و دینی در تحول این مقررات را تا قبل از قرن هجدهم نیز مورد مطالعه قرار داد. اما همچنانکه گفته شد، تا قبل از پیدایش کتاب کلاسیک در قرن هجدهم نمی‌توان از حقوق کیفری نظامند صحبت کرد. بنابراین در فصل اول به صورت خلاصه به تحولات حقوق کیفری تا قرن هجدهم می‌پردازیم و در ادامه پیدایش و تحول حقوق کیفری از قرن هجدهم به بعد را مورد مطالعه قرار خواهیم داد.

۱- Condification

۲- نجفی ابرند آبادی، علی حسین و حسین بادامچی، درآمدی بر ترجمه ی کتاب تاریخ حقوق کیفری بین‌النهرین، تهران، انتشارات سمت ۱۳۸۳، ص ۱.

۱۲ □ تاریخ تحولات حقوق کیفری

در پایان لازم می دانم از جناب آقای دکتر سید عباس حسینی نیک ، مدیر محترم و بسیار فعال و سخت کوش انتشارات مجد و سایر همکاران گرامی که باهمت مضاعف و تلاش وافر آنها این نوشته به زیور طبع آراسته شد ، تشکر نمایم.

www.ketab.ir